

Academisch erfgoed

Universiteit
Antwerpen

Colofon

Samenstelling: Daniël Ermens en Marc Demolder (Dienst Bijzondere Collecties, DB&A)

Vormgeving: Natacha Hoevenaegel (Nieuwe Media Dienst)

Fotografie: Bernd Hendrickx

Uitgave: Universiteit Antwerpen, 2025

D/2024/12.293/25

DOI: 10.63028/10067/2107110151162165141

1 Wat wordt bedoeld met academisch erfgoed?

Onder academisch erfgoed vallen alle **voorwerpen** die gebruikt werden voor **onderzoek en onderwijs** aan de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers. Het gaat hierbij niet alleen om wetenschappelijke instrumenten, maar ook om modellen en kaarten, om voorwerpen die voor onderzoeks- of onderwijsdoeleinden zijn vervaardigd en om voorwerpen waarmee onderzoek werd uitgevoerd. Al in 2005 deed de Raad van Europa de aanbeveling om de bewaring van dit erfgoed te stimuleren en te faciliteren.

Bovendien behoren alle voorwerpen uit de **dagelijkse praktijk** van de universiteit en haar voorgangers tot het academisch erfgoed. Hieronder vallen bijvoorbeeld toga's en andere voorwerpen die gebruikt worden voor officiële taken, maar evengoed merchandise, voorwerpen van studentenverenigingen, bewegwijzering en efemere voorwerpen zoals koffiebekertjes, flyers en balpennen.

Ook **privéverzamelingen** van academici kunnen worden opgenomen in het academisch erfgoed, indien de verzamelaar dat wenst en de verzameling een waardevolle bijdrage kan leveren aan toekomstig onderzoek of onderwijs.

2

Waarom zou ik academisch erfgoed overdragen of signaleren?

Academisch erfgoed overdragen **loont** ... voor u en voor ons.

Wat levert het op?

- De **voorwerpen** zullen in goede omstandigheden bewaard worden.
- Academisch erfgoed heeft een **historische waarde** en draagt bij aan het geheugen van de Universiteit Antwerpen.
- Academisch erfgoed geeft een **inzicht in de ontwikkeling** van wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijke instrumenten en biedt inzicht in de verwezenlijkingen van professoren en onderzoekers.
- Academisch erfgoed kan dienen als onderzoeksonderwerp voor bachelor- en masterstudenten, of het kan ingezet worden in het onderwijs, bijvoorbeeld voor een restauratieproject van de opleiding Conservatie-Restauratie of als voorbeeld van de ontwikkeling en werking van oude instrumenten.

Is de overdracht van academisch erfgoed (nog) **niet mogelijk of wenselijk**? Wij bieden **ondersteuning** aan bij de bewaring en de registratie van de voorwerpen.

3

Welke voorwerpen moet ik aanmelden?

Alle voorwerpen die worden **aangekocht met middelen van de universiteit** of via **projectgelden** zijn eigendom van de universiteit en zijn academisch erfgoed. Voor alle voorwerpen geldt – in theorie – dat ze moeten worden aangemeld als academisch erfgoed. Toe-eigening is dus niet toegestaan en afstoting zonder ons in te schakelen is niet wenselijk. Wij zullen beoordelen of de voorwerpen in de collectie academisch erfgoed kunnen worden opgenomen.

Er zijn echter enkele **uitzonderingen**. Computers en toebehoren hoeven niet aangemeld te worden als academisch erfgoed, tenzij het om speciale computers gaat. Het is immers niet mogelijk om elke laptop te bewaren. Daarnaast is het evenmin noodzakelijk om meerdere exemplaren van hetzelfde voorwerp aan te melden: het team bewaart een of twee exemplaren van bepaalde objecten in de collectie. Het is niet nodig of wenselijk om elk exemplaar bij te houden.

Unieke voorwerpen die zijn ontwikkeld aan de Universiteit Antwerpen voor toonaangevend of baanbrekend onderzoek mogen **niet verloren gaan**. Het is de verantwoordelijkheid van de onderzoeker om erover te waken dat deze toestellen tijdig aangemeld worden als academisch erfgoed en dat ze voorzien zijn van de nodige documentatie. Informatie over de context waarin de toestellen werden gebruikt is immers even belangrijk als het toestel zelf. Hierbij valt te denken aan handleidingen, of foto's van opstellingen.

Alle voorwerpen die een stukje van het **verhaal van het onderzoek en het onderwijs** aan de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers vertellen, kunnen in aanmerking komen om bewaard te worden.

4

Wanneer moet ik academisch erfgoed aanmelden?

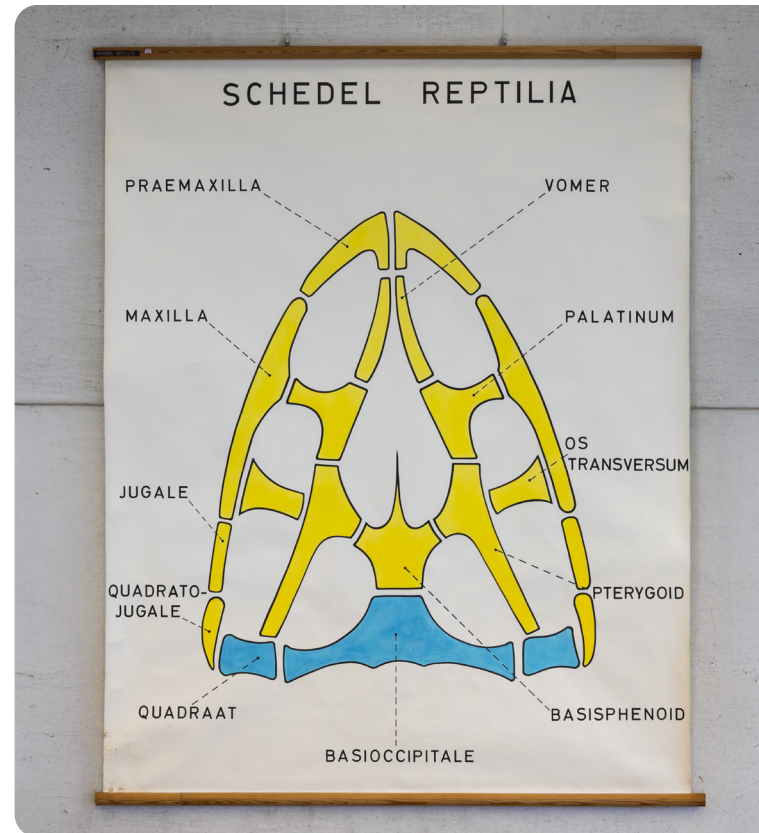
Voor de meeste voorwerpen geldt dat ze mogen worden aangemeld wanneer ze niet meer gebruikt worden. Eenvoudige voorwerpen zoals merchandise en andere memorabilia mogen altijd worden binnengebracht.

Twee speciale groepen voorwerpen dienen echter al eerder te worden aangemeld:

- Voorwerpen met een **inherente erfgoedwaarde** die worden gebruikt in het onderzoek en onderwijs, zoals collecties stalen, opgezette dieren en andere modellen.
- **Unieke voorwerpen** die aan de Universiteit Antwerpen zijn ontwikkeld en zijn toegepast in toonaangevend of baanbrekend onderzoek.

Deze voorwerpen dienen al tijdens de periode dat ze in gebruik zijn, te worden aangegeven om te voorkomen dat ze verloren gaan. Deze voorwerpen hebben groot **historisch belang**.

Indien onderzoekers over een wetenschappelijk belangwekkende **privéverzameling** beschikken die ze willen overdragen, kan te allen tijde contact met ons worden opgenomen. In overleg wordt bekeken wat het meest geschikte moment voor een overdracht is en onder welke voorwaarden dat kan gebeuren.

5

Is alles wel de moeite waard om te bewaren?

De **waarde van een voorwerp** moet worden afgewogen tegen het nut ervan voor toekomstig onderzoek en onderwijs en welke bijdrage het levert aan het verhaal van de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers. De gouden regel wanneer je twijfelt of je academisch erfgoed de moeite waard is om aan te melden is: **vraag het aan de collega's** die het academisch erfgoed beheren.

De **omvang van depots** en andere beschikbare bewaarruimte is uiteraard **beperkt**. Het is niet mogelijk om alle voorwerpen te bewaren. Zeker in het geval van grote voorwerpen zal overwogen moeten worden of de ruimte die het voorwerp inneemt opweegt tegen het nut ervan voor toekomstig onderzoek en onderwijs. Maar ook hier geldt: neem contact op met collega's die het academisch erfgoed beheren.

Beschadigde of incomplete voorwerpen zijn vaak niet de moeite waard om te bewaren, evenals gangbare voorwerpen waarvan geen enkele context of bijzondere toepassing bekend is. Ook dubbels zijn meestal niet wenselijk. **Aarzel echter niet om advies in te winnen!**

6

Waar komt het academisch erfgoed dat ik aanmeld terecht?

Het academisch erfgoed van de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers wordt bewaard in de **erfgoeddepots** van de universiteit. Het centrale depot bevindt zich op de Campus Groenenborger en zal worden ingericht als **kijkdepot**, waar bezoekers na afspraak kunnen worden rondgeleid.

We streven ernaar om een groot deel van de collecties terug te plaatsen bij de departementen waar ze vandaan komen, zodat de studenten in contact komen met de **historische voorwerpen** die een grote rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van hun richting. Daarnaast komen er verspreid op de universiteit **vaste toonkasten** waarin academisch erfgoed wordt getoond. De eerste kast is in 2022 in gebruik genomen in de hal van gebouw Q op de Campus Drie Eiken.

7

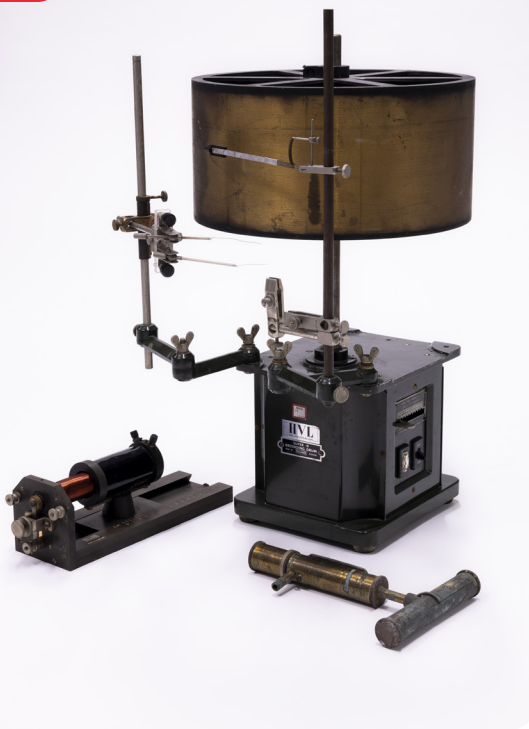
Wat met immaterieel erfgoed? Kan dat ook bewaard worden?

Immaterieel erfgoed is **niet-tastbaar erfgoed**. Binnen de academische wereld gaat het vooral over **tradities en rituelen** die binnen de academische kalender hun plaats hebben, of het dagelijkse leven aan de universiteit (en haar voorgangers) kleur geven (of hebben gegeven). Ook op het vlak van techniek, vakmanschap en ambachten wordt er op de universiteit – vaak onbewust – een grote hoeveelheid immaterieel erfgoed bewaard. Hierbij valt te denken aan het vervaardigen van weefselpreparaten, of het blazen van glaswerk voor chemische opstellingen. Ook de kennis van de handelingen die verricht moeten worden om complexe instrumenten aan te sturen, valt onder het immaterieel erfgoed.

Hoe houden we dit niet-tastbare erfgoed vast?

Door middel van interviews of video-opnames kunnen we deze kennis en gebruiken documenteren. In overleg gaan we samen op zoek naar de beste manier.

8

Ik heb zelf geen academisch erfgoed, maar ik ken een bijzondere collectie wetenschappelijk erfgoed binnen of buiten de universiteit. Kan ik deze collectie ook aanmelden?

Het **signaleren van voorwerpen of collecties** binnen de muren van de universiteit wordt zeer op prijs gesteld. Soms liggen voorwerpen al jaren stof te verzamelen in kasten of ongebruikte ruimtes. Hoe sneller ze daar weg zijn, hoe beter. Zo gaan ze niet verloren.

Voorwerpen en collecties die gerelateerd zijn aan de Universiteit Antwerpen maar buiten de muren van de universiteit worden bewaard, mogen altijd gemeld worden. Wij zullen dan contact opnemen met de huidige eigenaar en samen bekijken hoe we de band tussen de universiteit en deze collecties weer kunnen versterken.

Wetenschappelijk erfgoed dat geen relatie heeft met de Universiteit Antwerpen maar wel is gebruikt voor onderzoek of onderwijs in de regio Antwerpen (of elders), mag altijd aan ons worden gesignaleerd. Wij zullen bekijken of deze voorwerpen relevant zijn voor onze collectie, of ten minste helpen zoeken naar een veilige herbestemming.

9

Ik heb nog een oud archief of een oude boekencollectie. Wat doe ik hiermee?

Hoogleraararchieven, onderzoeksarchieven en privéarchieven kunnen worden aangemeld bij het Universiteitsarchief via **archief@uantwerpen.be**. Het archiefteam staat in voor de bewaring van het documentaire erfgoed van de Universiteit Antwerpen en haar voorgangers.

Oude boekencollecties die dateren van voor 1830 kunnen aangemeld worden bij Bijzondere Collecties via **preciosa@uantwerpen.be**.

Met wie neem ik contact op als ik academisch erfgoed, immaterieel erfgoed of memorabilia wil overdragen?

Beheer je voorwerpen die thuishoren in de collectie academisch erfgoed van de Universiteit Antwerpen of er een waardevolle aanvulling op zijn? Wil je graag getuigen over jouw herinneringen aan deze voorwerpen en hun werking? Heb je kennis over bepaalde tradities aan de universiteit, over bereidingsprocessen of vaktechnische processen? Neem dan contact op met het team Academisch Erfgoed. Ook voor algemene vragen over onze dienstverlening kan je bij ons terecht.

academischerfgoed@uantwerpen.be

Academisch Erfgoed

academischerfgoed@uantwerpen.be

**Universiteit
Antwerpen**